

МІЖНАРОДНИЙ РІВЕНЬ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ШАДРІН Олександр Сергійович - адвокат

<https://orcid.org/0009-0001-6497-3149>

УДК: 342.95 (477)

DOI: <https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2025.4.49>

У статті наголошено, що у сучасному світі зростає важливість злагоджених міжнародних зусиль, спрямованих на протидію корупції у сфері адвокатської діяльності. Різноманітні міжнародні організації визначають корупцію однією з ключових проблем сталого розвитку суспільства. Водночас корупційні прояви саме у сфері адвокатської діяльності, дотичної до системи правосуддя, загальної системи захисту прав людини у державі, потребують особливої уваги з боку міжнародної спільноти.

Зазначено, що на міжнародному рівні протидії корупції у сфері адвокатської діяльності визначаються визнані демократичними державами стандарти доброчесної поведінки, які характеризуються загальним характером регулюючих приписів, їх рекомендаційною природою та спрямованістю на визначення усталених орієнтирів, на які держави мають зважати у процесі розбудови власної антикорупційної політики.

Стверджується, що на міжнародному рівні протидії корупції у сфері адвокатської діяльності проводиться системна робота Організацією Об'єднаних Націй, Організацією з безпеки і співробітництва в Європі, Світовим банком та Європейським банком реконструкції та розвитку, Міжнародною асоціацією адвокатів, спрямована на об'єднання інститутів громадянського суспільства, органів публічної влади, окремих адвокатів та їх об'єднань з різних держав світу навколо актуальних проблем антикорупційної діяльності та забезпечення доброчесності, проведення спільних досліджень, організацію заходів високого рівня, за результа-

тами проведення яких узагальнюються наявні виклики і пропонуються шляхи їх вирішення.

Ключові слова: міжнародний рівень, протидія корупції, адвокатська діяльність, міжнародні організації, Організація Об'єднаних Націй, Міжнародна асоціація адвокатів, доброчесність.

Постановка проблеми

Корупція, повсюдне явище протягом усієї історії та суспільств, давно криміналізується в багатьох країнах. Однак міжнародна співпраця у боротьбі з корупцією набула обертів лише в 1990-х роках. Відтоді міжнародно-правова база значно розширилася завдяки таким конвенціям, як Конвенція Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) про боротьбу з хабарництвом та Конвенція ООН проти корупції. Майже всі держави ратифікували принаймні один антикорупційний договір. Однак впровадження та забезпечення дотримання цих стандартів у різних державах були нерівномірними. Внутрішні реформи також відставали в деяких сферах, таких як запобігання. Корупція залишається поширеною в усьому світі [1, с. 469].

З огляду на це у сучасному світі зростає важливість злагоджених міжнародних зусиль, спрямованих на протидію корупції у сфері адвокатської діяльності. Різноманітні міжнародні організації визначають корупцію однією з ключових проблем сталого розвитку суспільства. Водночас корупційні прояви саме у сфері адвокатської діяльності,

дотичної до системи правосуддя, загальної системи захисту прав людини у державі, потребують особливої уваги з боку міжнародної спільноти, нових напрямів співпраці з Міжнародною асоціацією адвокатів та іншими організаціями, зокрема Transparency International, які зусилля яких спрямовані на об'єднання зусиль світової адвокатської спільноти навколо високих стандартів добросовісної поведінки у професійній сфері.

Зростання глобальної обізнаності про системний вплив корупції призвело до появи різних форм публічної адвокатури, спрямованих на обмеження корупційної практики на різних рівнях влади. Антикорупційна адвокатура зараз здійснюється не лише органами публічної влади, а й організаціями громадянського суспільства, медіа, науковцями та міжнародними агентствами. Цей зсув знаменує собою парадигматичну трансформацію від репресивного правоохоронного підходу до моделі співпраці, яка активно залучає громадськість до контролю за політикою. У цих рамках адвокатура виконує подвійну функцію: як механізм соціального контролю над владою та як каталізатор інституційних реформ у напрямку більш прозорого та підзвітного управління [2, с. 253].

Так, в умовах сучасності у міжнародному контексті постає принципова важливість антикорупційної адвокатури в сфері протидії корупції в адвокатській діяльності, опрацювання нових прогресивних напрямів і форм міжнародної співпраці.

Стан дослідження теми

Значне коло проблемних питань протидії корупції у сфері адвокатської діяльності вивчали О.М. Бандурка, Н.І. Бочуляк, І.В. Жиглей, В.В. Ковальчук, А.Т. Комзюк, О.М. Музичук, Н. І. Поліхун, І. А. Сліпучіна, І. С. Чернецький, та інші дослідники. Водночас досліджувані питання цікавили також і зарубіжних науковців L. Borlini, A. Peters, G. Stessens та інших. Проте поза увагою як вітчизняних, так і зарубіжних науковців залишалася питання міжнародного рівня протидії корупції у сфері адвокатської діяльності.

Мета і завдання дослідження

Мета статті зводиться до того, щоб дослідити міжнародний рівень протидії корупції у сфері адвокатської діяльності. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі завдання: окреслити масштаби проблеми корупції у світовому контексті та фактори, які призвели до формування стійкого міжнародного партнерства у сфері протидії корупції; розглянути ключові міжнародні документи в даній сфері; визначити, як на досліджуваному рівні вибудовується діяльність Міжнародної асоціації адвокатів та її окремих комітетів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в представленій роботі вперше було окреслено міжнародний рівень протидії корупції у сфері адвокатської діяльності, визначено специфіку окремих міжнародних організацій на даному рівні.

Виклад основного матеріалу

Світова спільнота зараз серйозно замислюється над негативними наслідками корупції (загроза державності, підрив довіри до влади, заподіяння шкоди окремим особам та суспільству, функціонування організованої злочинності, нижчий рівень професіоналізму серед працівників, нижчий рівень правосвідомості) та усвідомлює, що хоча заходи, вжиті окремими державами для боротьби з корупцією, можуть мати короткостроковий ефект, усі держави повинні діяти як єдине ціле для досягнення серйозних позитивних результатів. Корупція існує в кожному суспільстві. Спільним для всіх держав є те, що корупція засуджується в кожній культурі та що більшість країн прийняли антикорупційне законодавство. Прагнучи розробити ефективні заходи щодо запобігання та викорінення корупції, міжнародна спільнота прийняла низку міжнародних документів, а також рекомендацій, які не є обов'язковими до виконання, але використовуються державами як ефективні механізми боротьби з корупцією [3, с. 279].

На думку Г. Стессенса, саме кінець холодної війни та географічне поширення демократичного режиму дали поштовх до прийняття міжнародних конвенцій про ко-

рупцію. Ці конвенції не лише зобов'язали держави криміналізувати корупцію, але й різко розширили традиційне поняття корупції. Стверджувалося, що таким чином вони змінили характер корупційного правопорушення з правопорушення, спрямованого на запобігання комерціалізації державної влади, на правопорушення, яке має на меті встановити (деякі) межі, у яких може функціонувати ринок. Здається, що при цьому однією з головних рушійних сил розробки та адаптації Конвенції ОЕСР, а також інших документів, було прагнення створити рівні умови для міжнародних ділових операцій. Зрештою, вільна конкуренція нерозривно пов'язана з рівним ставленням та заборонаю дискримінації, правом людини, яке у своїх витоках сягає вільної торгівлі [4, с. 936].

Варто зазначити, що світова спільнота, стурбована зростанням кількості корупційних злочинів у світі, розробила різні фундаментальні глобальні інструменти для протидії та боротьби з корупцією. Серед них слід виділити фундаментальну Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції, підписану у 2003 році. Необхідність для міжнародних організацій та урядів тісно взаємодіяти та співпрацювати із суспільством у боротьбі з корупцією проявилася у формуванні у 2006 році Глобальної Коаліції Громадянського Суспільства UNCAC – міжнародної мережі організацій громадянського суспільства. З цього моменту під впливом як державних, так і недержавних учасників починає формуватися єдиний світовий стандарт боротьби з корупцією [5, с. 279].

Варто зазначити, що в контексті функціонування адвокатури Конвенцією Організації Об'єднаних Націй проти корупції визначається потреба у розробці кодексів етичної поведінки, які б закріплювали стандарти етичної поведінки, у тому числі в частині доброчесності діяльності. Так, відповідно до ст. 8 Конвенції «з метою боротьби з корупцією кожна Держава-учасниця заохочує, *inter alia*, непідкупність, чесність і відповідальність своїх державних посадових осіб згідно з основоположними принципами своєї правової системи. Зокрема, кожна Держава-учасниця прагне застосовувати, у рам-

ках своїх інституціональних і правових систем, кодекси або стандарти поведінки для правильного, добросовісного й належного виконання державних функцій. З метою реалізації положень цієї статті кожна Держава-учасниця бере до уваги, у належних випадках і згідно з основоположними принципами своєї правової системи, відповідні ініціативи регіональних, міжрегіональних та багатосторонніх організацій, наприклад Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб (995_788), який міститься в додатку до Резолюції 51/59 Генеральної Асамблеї від 12 грудня 1996 року» [6].

Відповідно до даних положень Конвенції Організації Об'єднаних Націй розроблені Правила адвокатської етики, які «мають на меті уніфіковане закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері глумачення норм адвокатської етики, а також загальноновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві» [7].

Так, на міжнародному рівні протидії корупції у сфері адвокатської діяльності визначаються визнані демократичними державами стандарти доброчесної поведінки, які характеризуються загальним характером регулюючих приписів, їх рекомендаційною природою та спрямованістю на визначення усталених орієнтирів, на які держави мають зважати у процесі розбудови власної антикорупційної політики.

Водночас боротьба з корупцією була поставлена на чільне місце в порядку денному держав ОБСЄ. Стамбульська хартія європейської безпеки 1999 року закликає до активізації зусиль проти корупції. У 2001 році, під головуванням Румунії, Економічний форум у Празі та наступний семінар у Бухаресті у 2002 році були присвячені належному управлінню. Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів та прав людини та польові представництва ОБСЄ організували дебати та навчальні програми. У деяких випадках ОБСЄ співпрацювала як з міжнародними, так і з місцевими партнерами в рамках антикорупційних кампаній. У грудні 2003 року ОБСЄ підтвердила свою відданість належному управлінню, опублікувавши Новий стратегічний документ для економічного

та екологічного виміру. Зобов'язання всіх 55 держав-учасниць щодо прозорості та корупції будуть підлягати систематичному перегляду. В інших країнах інші міжнародні організації – Організація Об'єднаних Націй, Рада Європи, Організація економічного співробітництва та розвитку, а також Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку – розпочали аналогічні кампанії. Політичні лідери багатьох країн вже оголосили боротьбу з корупцією своїм пріоритетом. У деяких країнах створюються національні плани боротьби з корупцією та спеціалізовані установи. Зростає кількість міжнародних та національних неурядових організацій, які займаються викриттям корупційної практики [8].

Водночас на міжнародному рівні протидії корупції у сфері адвокатської діяльності провідна роль відводиться Міжнародній асоціації адвокатів, яка, з одного боку, виступає об'єднуючим, координуючим і спрямовуючим центром, а з іншого – зовнішньою незалежною від національних професійних спільнот адвокатів структурою, яка може здійснювати аналітичну діяльність, вести статистичні підрахунки щодо визначення нагальних проблем адвокатури та пропонувати сформовані на основі проведених досліджень рекомендації.

У 2022 році Міжнародна асоціація адвокатів розпочала проєкт з вивчення професійної ролі адвокатів як етичних «наглядачів» у суспільстві, щоб допомогти роз'яснити етичні обов'язки та зобов'язання адвокатів у наданні юридичних послуг. Ця ініціатива була розроблена як проактивне зусилля для початку змістовного діалогу з тими, хто критикує професію, та для пояснення небезпек, що стоять за будь-яким підривом фундаментальних принципів професії. Проєкт «наглядачів», як його стали називати, очолюваний Відділом правової політики та досліджень Міжнародної асоціації адвокатів (LPRU) та Робочою групою Міжнародної асоціації адвокатів, розпочав свою роботу з серії консультативних зустрічей серед членів Міжнародної асоціації адвокатів, отримуючи інформацію від асоціацій адвокатів, юридичних товариств, юридичних фірм та окремих практиків. Це призвело до публі-

кації оновлених Керівних принципів з бізнесу та прав людини для адвокатів (2023) та для адвокатських колегій (2024), а також до спільного заходу в Chatham House зі звітом, опублікованим у вересні 2024 року. Окрім роботи над етичною роллю юристів, LPRU також було доручено відродити антикорупційні ініціативи Міжнародної асоціації адвокатів для світової юридичної професії, спираючись на роботу, проведenu раніше між 2011-2015 роками. У рамках цих зусиль дані про сприйняття адвокатами впливу корупції на їхню практику, професію та ефективність національного та міжнародного антикорупційного навчання та законодавства були зібрані за допомогою глобального опитування, розпочатого у 2024 році [9].

Варто зважати і на те, що Антикоруptionний комітет Міжнародної асоціації адвокатів надає міжнародний форум для фахівців приватного та державного секторів, де вони можуть зустрічатися та обговорювати антикорупційне законодавство, практику дотримання законодавства, тенденції правозастосування та питання повернення активів. Він сприяє обміну передовим досвідом та регулярному інформуванню про правові та інші події, включаючи нове законодавство, судову практику, рекомендації щодо кримінального переслідування та державну політику, а також про події в громадянському суспільстві, приватному секторі та міжнародних організаціях. Члени Комітету мають можливість допомагати один одному в розумінні транснаціональної корупції, ділитися національним юридичним досвідом та розширювати свій професійний досвід на міжнародному рівні. Регулярні конференції та інформаційні бюлетені комітету дозволяють його членам відстежувати ключові події у цій швидкозмінній галузі та краще розуміти антикорупційні стандарти та практику в різних країнах [10].

Так, на міжнародному рівні протидії корупції у сфері адвокатської діяльності про-водиться системна робота Організацією Об'єднаних Націй (Глобальною Коаліцією Громадянського Суспільства UNCAC), Організацією з безпеки і співробітництва в Європі, Світовим банком та Європейським банком реконструкції та розвитку,

Міжнародною асоціацією адвокатів (Антикорупційним комітетом), спрямована на об'єднання інститутів громадянського суспільства, органів публічної влади, окремих адвокатів та їх об'єднань з різних держав світу навколо актуальних проблем антикорупційної діяльності та забезпечення доброчесності, проведення спільних досліджень, організацію заходів високого рівня, за результатами проведення яких узагальнюються наявні виклики і пропонуються шляхи їх вирішення.

Висновки

Таким чином, у сучасному світі зростає важливість злагоджених міжнародних зусиль, спрямованих на протидію корупції у сфері адвокатської діяльності. Різноманітні міжнародні організації визначають корупцію однією з ключових проблем сталого розвитку суспільства. Водночас корупційні прояви саме у сфері адвокатської діяльності, дотичної до системи правосуддя, загальної системи захисту прав людини у державі, потребують особливої уваги з боку міжнародної спільноти, нових напрямів співпраці з Міжнародною асоціацією адвокатів та іншими організаціями, зокрема Transparency International, які зусилля яких спрямовані на об'єднання зусиль світової адвокатської спільноти навколо високих стандартів доброчесної поведінки у професійній сфері.

Зазначено, що на міжнародному рівні протидії корупції у сфері адвокатської діяльності визначаються визнані демократичними державами стандарти доброчесної поведінки, які характеризуються загальним характером регулюючих приписів, їх рекомендаційною природою та спрямованістю на визначення усталених орієнтирів, на які держави мають зважати у процесі розбудови власної антикорупційної політики.

З'ясовано, що на міжнародному рівні протидії корупції у сфері адвокатської діяльності провідна роль відводиться Міжнародній асоціації адвокатів, яка, з одного боку, виступає об'єднуючим, координуючим і спрямовуючим центром, а з іншого – зовнішньою незалежною від національних професійних спільнот адвокатів структурою, яка може здійснювати аналітичну

діяльність, вести статистичні підрахунки щодо визначення нагальних проблем адвокатури та пропонувати сформовані на основі проведених досліджень рекомендації.

Стверджується, що на міжнародному рівні протидії корупції у сфері адвокатської діяльності проводиться системна робота Організацією Об'єднаних Націй (Глобальною Коаліцією Громадянського Суспільства UNCAC), Організацією з безпеки і співробітництва в Європі, Світовим банком та Європейським банком реконструкції та розвитку, Міжнародною асоціацією адвокатів (Антикорупційним комітетом), спрямована на об'єднання інститутів громадянського суспільства, органів публічної влади, окремих адвокатів та їх об'єднань з різних держав світу навколо актуальних проблем антикорупційної діяльності та забезпечення доброчесності, проведення спільних досліджень, організацію заходів високого рівня, за результатами проведення яких узагальнюються наявні виклики і пропонуються шляхи їх вирішення.

Література

1. Borlini L., Peters A. Three decades of international cooperation against corruption - looking ahead. *International Journal of Constitutional Law*. 2024. No. 22 (2). Pp. 469-486.
2. Yuliansyah R. A., Rachman B. A. Anti-Corruption Advocacy in Building Inclusive and Accountable Institutions (SDG 16): A Global Bibliometric Analysis. *Public Policy Journal*. 2025. No. 6 (3). Pp. 252-270.
3. Topchii V., Zadereiko S., Didkivska G., Bodunova O., Shevchenko D. International anti-corruption standards. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2021. No. 7 (5). Pp. 277-286.
4. Stessens G. The international fight against corruption. *Revue internationale de droit pénal*. 2001. No. 72 (3). Pp. 891-937.
5. Topchii V., Zadereiko S., Didkivska G., Bodunova O., Shevchenko D. Combating corruption: International standards and national practice. *Amazonia Investiga*. 2022. No. 11 (52). Pp. 278-287.
6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року // БД «Законодавство України» / ВР

України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16/ed20031031.

7. Правила адвокатської етики : затвержені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n4>.

8. Best practices in combating corruption // OSCE / Office of the Coordinator for Economic and Environmental Activities. URL: <https://www.osce.org/sites/default/files/fdocuments/9/a/13738.pdf>.

9. Ethics and Anti-Corruption // International Bar Association: сайт. URL: <https://www.ibanet.org/LPRU/Ethics>.

10. Anti-Corruption Committee // International Bar Association: сайт. URL: <https://www.ibanet.org/unit/Criminal+Law+Section/committee/Anti-Corruption+Committee/3119>.

INTERNATIONAL LEVEL OF COMBATING CORRUPTION IN THE FIELD OF ADVOCACY

The article emphasizes that in the modern world, the importance of coordinated international efforts aimed at combating corruption in the field of advocacy is growing. Various international organizations identify corruption as one of the key problems of sustainable development of society. At the same time, corruption manifestations in the field of advocacy, which are related to the justice

system, the general system of human rights protection in the state, require special attention from the international community.

It is noted that at the international level, the fight against corruption in the field of advocacy is determined by standards of good conduct recognized by democratic states, which are characterized by the general nature of regulatory provisions, their recommendatory nature and their focus on determining established guidelines that states should take into account in the process of developing their own anti-corruption policy.

It is argued that at the international level, systematic work is being carried out to combat corruption in the field of advocacy by the United Nations, the Organization for Security and Cooperation in Europe, the World Bank and the European Bank for Reconstruction and Development, and the International Bar Association, aimed at uniting civil society institutions, public authorities, individual lawyers and their associations from different countries of the world around the current problems of anti-corruption activities and ensuring integrity, conducting joint research, organizing high-level events, the results of which summarize existing challenges and propose ways to solve them.

Key words: international level, anti-corruption, advocacy, international organizations, United Nations, International Bar Association, integrity.